

прадукцыйных сіл, служыць найважнейшым паказчыкам узроўню развіцця соцыума.

Агульныя моўныя функцыі знаходзяць сваю рэалізацыю, па-першае, у функцыях маўлення, звязаных з асаблівасцямі структуры маўленчага акту, і, па-другое, у функцыянальнай стратыфікацыі таго мноства этнанацыянальных моў і іншых знакавых сістэм, якімі валодае чалавецтва ў сёння.

#### Літаратура

1. Общее языкознание: формы существования, функции, история языка. – М., 1970.
2. Спасов, Д. Философский анализ функций языка / Д. Спасов // Философия и методология науки. – М., 1972.
3. Михневич, А. Е. Языковые потребности человека и общества / А. Е. Михневич // Русский язык. – Вып. 5. – Минск, 1985. – С. 3–34.
4. Функциональная стратификация языка. – М., 1985.

А. Я. Міхневіч

### ФУНКЦЫІ МАЎЛЕННЯ

Камунікатыўная дзейнасць чалавека рэалізуецца ў мностве разнастайных маўленчых актаў. Любы, узяты ў абагульненай форме акт маўленчых зносін характарызуецца ўстойлівай структурай, якая ўключае некалькі асноўных кампанентаў, а таксама сувязей паміж імі. У склад абавязковых кампанентаў маўленчай камунікацыі (па Р.В. Якабсону) уваходзяць: **адрасант** – той, хто перадае інфармацыю, пасылае паведамленне; **адрасат** – той, хто яго прымае; само **моўнае паведамленне** – той або іншы тэкст; **кантэкст** – змест (рэферэнт, дэнарат) паведамлення; **код** – агульныя для адрасанта і адрасата элементы моўнай сістэмы, што забяспечваюць узаемаразуменне; **кантакт** – фізічны канал і псіхалагічная сувязь паміж адрасантам і адрасатам, што абумоўлівае магчымасць усталяваць і падтрымліваць камунікацыю.

Спецыфічная роля кожнага з кампанентаў і вызначае тую або іншую функцыю маўлення, умоўна адлюстраваную ў наступным іх пераліку: функцыя **камунікатыўная (рэферэнтывая)**, **апелятыўная**, **паэтычная**, **экспрэсіўная**, **фатычная**, **метамоўная**. Развіты ў моўных адносінах чалавек павінен у высокай ступені валодаць маўленчым механізмам зносін – валодаць уменнямі і навыкамі ўсталявання кантакту з выбраным адрасатам (фатычная і канататыўная функцыя акта маўлення), умець выказаць сваё стаўленне да перададзенага (эматыўная функцыя), ацаніць форму паведамлення (паэтычная функцыя), быць здольным усведамляць, як і якой мовай карыстаецца ён сам і яго суразмоўца (метаязыковая функцыя).

Досвед паказвае, што моўнае развіццё, якое забяспечвае нармальнае станаўленне сацыялізацыі асобы, заўсёды спалучана са здольнасцю ўдзельніка камунікацыі мэтазгодна выкарыстоўваць і фіксаваць ва ўласным маўленні ўсе першасныя функцыі маўленчага акту. Гэта

пацвярджаецца (па Д.Х. Хаймсу) наяўнасцю спецыфічных выказванняў, суадносных з вызначанымі функцыямі, напрыклад: “*Вы кажашце гэта з такім пачуццём!*” – эматыўная функцыя; “*Рабі, як я кажу!*” – канататыўная функцыя; “*Так часта думалі, але ніколі так выдатна не выказвалі*”, – паэтычная функцыя; “*Ты чуеш мяне?*” – фатычная функцыя; “*Пайдзі паглядзі гэта ў слоўніку*”, – метамоўная функцыя; “*Што ён хацеў сказаць?*” – рэферентыўная функцыя.

У лінгвадыдактыцы асноўныя функцыі маўлення знаходзяць сваё ўвасабленне ў такіх яе катэгорыях і раздзелах, як змястоўнасць тэксту, яго разуменне і інтэрпрэтацыя, маўленчы этыкет, стылістыка мовы і маўлення, культура маўлення, маўленчае майстэрства.

#### Літаратура

1. Якобсон, Р. О. Лингвистика и поэтика / Р. О. Якобсон // Структурализм: «За» и «против»: сб. статей. – М., 1975. – С. 193–230.
2. Хаймс, Д. Х. Этнография речи / Д. Х. Хаймс // Новое в лингвистике. – Вып. 7: Социоллингвистика. – М., 1975. – С. 42–95
3. Луначарский, А. В. Речь при открытии Института живого слова. 15 ноября 1918 г. / А. В. Луначарский // Театр. – 1968. – № 9.
4. Михневич, А. Е. Языковые потребности человека и общества / А. Е. Михневич // Русский язык. – Вып. 5. – Минск, 1985. – С. 3–34.

С. М. Балотнікава

### “ПРАВІЛЫ БЕЛАРУСКАЙ АРФАГРАФІІ І ПУНКТУАЦЫІ” 1959 І 2008 ГАДОЎ: АБ ЗМЕНАХ У ПРАВАПІСЕ ГАЛОСНЫХ

Для забеспячэння на практыцы неабходнай аднастайнасці напісання слоў і выразаў існуе правапіс – заканадаўча замацаваная адзіная сістэма правілаў, арфаграфічных нормаў пісьмовай мовы, якая “забяспечвае стабільнасць у сферы моўнай камунікацыі” грамадства, мае “важнае дзяржаўнае і палітычнае значэнне” [1, с. 3], “з’яўляецца важным сродкам павышэння культуры пісьмовай мовы” [2, с. 9].

Лета 2008 года стала вызначальным у развіцці беларускай мовы і знаковым у жыцці ўсяго беларускага грамадства. Нарэшце завяршылася вялікая пятнаццацігадовая праца калектыву навукоўцаў, вядомых лінгвістаў, - выдадзены “Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі”, зацверджаныя Законам Рэспублікі Беларусь ад 23 ліпеня 2008 года “Аб Правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі”, што павінна павысіць “прэстыж беларускай мовы ў грамадстве як дзяржаўнай мовы Рэспублікі Беларусь” [1, с. 4]. Закон уступае ў сілу з 1 верасня 2010 года і будзе садзейнічаць “стабілізацыі правапісных нормаў сучаснай беларускай літаратурнай мовы”, забяспечваць “захаванне адзінага моўнага рэжыму ў школьным навучанні і адзінства друкаваных беларускамоўных выданняў” [1, с. 4].

З часу ўвядзення існуючых правілаў (пастанова Савета Міністраў БССР “Аб удакладненні і частковых зменах існуючага беларускага правапісу” ад